

Ђорђе Трајковић

БИБЛИЈСКА И ВАНБИБЛИЈСКА СВЕДОЧАНСТВА О ПОТОПУ

Описујући живот првих људи, од њиховог постанка па све до пада у грех, Библија нам говори да су људи живели у хармоничном односу према Богу и били срећни. Тај први период живота рода људског често се у хришћанству и другим религијама (ванбиблијској и персијској) назива златним периодом, после кога су наступили периоди проклетства и несрећног живота људи, због безбожништва и греха. Колико су пак људи упали у грех, о томе нам најбоље сведоче речи Св. писма: „Покаја се Господ што створи човека на земљи и би му жао у срцу“ (1. Мојс. 6,6). Општа оцена тог првог, тзв. златног периода човечанства јесте та да су људи били у присној вези са Богом, да су у то благословено време живели у блаженству, и то све дотле док човек није сасвим отпао од Бога услед греха, а као последица удаљења од Бога — уследио је кратак и очајан живот.

Бог, који о свему промишња, а највише о човеку као круни свега створеног, није оставио човека сама и без икакве наде. Још у самом почетку човек добија прву радосну вест — протоеванђеље (1. Мојс. 3, 15). Кроз цео Стари завет провлаче се месијанске идеје. Од Адама до св. Јована Претече нижу се строзаветни праведници, као златне карике ланца који повезује старозаветног Адама са новозаветним Адамом — Христом (Рим. 5, 14). Један од тих строзаветних праведника и носилаца Божјег откривења јесте праведни Ноје, за чије се време и десио свеопшти потоп,

Податке о Ноју и потопу даје нам само Свето писмо. Библија нам говори да је Ноје један од старозаветних праведника, носилац Божјег откривења и син Ламехов (1. Мојс. 6 9). Ноје је један од посредника свете историје, посредник између Бога и палог рода људског. Он је посредник и претеча великог Утешитеља, код кога ће сви народи наћи утеху и олакшати од бремена греха¹). Само име Ноје (јевр. Noach) значи „утеха“ и „мир“²). Својом личношћу и самим својим именом он

¹ Т. Радовановић, Еволуција месијанске идеје у Старом завету с обзиром на модерну критику, I део, Београд 1925, 29.

² Исто 29.

прасликује Господа Исуса Христа који је испуњење закона и пророка.³⁾ Још од самог Нојевог рођења Св. писмо каже да је „избавитељ” (1. Мојс. 5, 29).

Такође и податке о свеопштем потопу налазимо у 1. књизи Мојсеја:

„Ово су догађаји Нојеви: Ноје беше човек праведан и безазлен својега века; по вољи Божјој свагда живљаше Ноје. И роди Ноје три сина: Сима, Хама и Јафета. А земља се поквари пред Богом, и напуни се земља безакоња. И погледа Бог на земљу, а она беше покварена; јер свако тело поквари пут свој на земљи. И рече Бог Ноју: Крај свакоме телу дође преда ме, јер напунише земљу безакоња, и ево хоћу да их затрем са земљом. Начини себи ковчег од дрвета гофера. . . Дође к Ноју у ковчег по двоје од свакога тела, у којем има жива душа, мушко и женско од сваког тела уђоше, као што беше Бог заповедио Ноју; па Господ затвори за њим. . . И изиде Ноје и синови његови, и жена његова и жене синова његових с њим. Све звери, све ситне животиње, све птице и све што се миче по земљи по својим врстама, изидоше из ковчега. И начини Ноје жртвеник Господу. . . И Бог благослови Ноја и синове његове и рече им: Рађајте се и множите се, и напуните земљу. Дуга ће бити у облацима, па ћу је погледати, и опоменућу се вечнога завета између Бога и сваке душе живе у сваком телу које је на земљи. И рече Бог Ноју: То је знак завета који сам учинио између себе и свакога тела на земљи.” (1. Мојс. 6, 6 — 9, 17).

Из наведеног текста видимо да је сам догађај, који библијски писац описује, прожет различитим описима једног истог догађаја, понављањима једних те истих заповести које Бог даје Ноју.

Два пута се спомиње поквареност људскога рода (1. Мојс. 6, 5 — 8; 6, 9 — 13).

Два пута заповеда Бог Ноју да направи лађу у којој ће се спасти он и цела његова породица и животиње (1. Мојс. 6, 14 — 22; 7, 2 — 6).

Два пута је описан улазак у лађу (1. Мојс. 7, 7 — 10; 7, 13 — 16).

До употребе дублета највероватније је дошло због коришћења два извора — јахвистички и елохистички⁴⁾. Из наведених примера знајемо да се писац овог догађаја служио баш оваквим начином писања да би дао задовољавајуће објашњење, или рекапитулацију онога што је већ једном говорио, или пак понављање из естетско-уметничких разлога. У наведеном тексту, где је описан потоп, различито се броје животиње које су ушле у лађу (1. Мојс. 6, 19 — 21). Најпре се спомиње само по један пар од свих врста животиња, док се касније, у 7. глави, деле на чисте и нечисте (ст. 2 — 9).⁵⁾

Хронологија потопа је двострука. По једном извештају потоп је трајао четрдесет дана и четрдесет ноћи, и то посредством обилне кише (1. Мојс. 7, 12), а по другом — потоп је трајао целу годину дана, и то

³ Исто 29.

⁴ Види: Т. Радовановић, Мојсије и критика, Богословље, год. V, Београд 1930, 7.

⁵ Чисте животиње су оне животиње које су приношене на жртву, док нечисте нису приношене на жртву (нпр. непреживари и сл.).

услед провале воде из великих понора и отварања неба. Поставља се питање: како објаснити ове дублете, који противрече један другоме? — Одговор на ово питање даје професор Ердељан: „Уколико се, заиста, ради о дублетима, они се могу објаснити и претпоставком само једног аутора (Петокњижја), који је сматрао за сходно да у своје приповедање унесе различите варијанте и мотиве. Неке противречности се могу објаснити као накнадна коректура, додатак у циљу прилагођавања старијега приповедања савременим назорима“⁶). И јахвистичком и елохистичком опису заједничко је то што и један и други констатују да је потоп казна за грех и верско-моралну поквареност људи. Такође и по Ребићу „оба ова описа, који нас обавештавају о самом догађају потоба, само нам преносе догађај потоба у његовим битним цртама, не сећајући се ни један ни други опис, појединости самог догађаја“⁷).

Цео догађај који се десио за време праведнога Ноја, можемо поделити у три дела:

1. Трајање потоба четрдесет дана и четрдесет ноћи.
2. Брдо Арарат и остаци Нојевог ковчега, и
3. Веровања других народа о потопу.

Из саме Библије видимо да Бог објављује Ноју да ће сатрти свет, зато што свет не иде укорак с Богом, јер халдејски глагол *halak* значи: не само физички ход него идење са Богом, живот са Богом, бити сличан Њему, вршити вољу и заповести Његове. Од свега овога, сем Ноја и његове породице, не нађе се нико од живих људи који су све ово испуњавали. Да је потоп обухватио целу земљу, о томе нам сведочи Библија (1. Мојс. 7, 18—19). Међутим, постоје ванбиблијска сведочанства која говоре да је потоп обухватио само целу Месопотамију, или већи део Месопотамије. У прилог томе иде мишљење једног научника-библисте који каже: „Библијски писац описао је потоп под утицајем онакве слике о свету какву је имао у оно време“⁸). Такође и јеврејска реч „ерец“, по мишљењу неких научника, не значи „земља“ (у целини, цео свет), но део земље, и то онај део земље који је писцу (Петокњижја) приступачан и познат; у том смислу реч „ерец“ значи „покрајина, држава или велика територија“⁹).

На основу различитих археолошких ископавања и открића, налазимо на веома значајне податке за библијску науку и потврду библијског текста. Чувени енглески археолог Вули, који се бавио ископавањем Ура Халдејског од 1927. до 1929. наишао је на богата открића. Ископавањем смећа иза градских зидина, наишао је на гробље које су Сумери затрпали смећем, јер нису знали за њега. Испод ових гробова, како их је Вули назвао „краљевски“ (због њихове раскоши), пронашао је друго сметлиште, старије од „краљевских“ гробова¹⁰). Испод овог

⁶ М. Ердељан, *Пентатеух* — имс и садржина (необјављена предавања), Београд 1975, 13.

⁷ А. Ребић, *Библијска праповијест*, Загреб 1970, 229.

⁸ Исто 229.

⁹ Исто 229.

¹⁰ В. Келер, *Библија је у праву* — историја и археологија потврђују, Крагујевац 1979, 35 (превео с немачког језика В. Утвић).

слоја радници су наишли на муљ, који је нанела вода, и на коме није било никаквог трага од људске цивилизације. До таквог закључка дошло се с тога разлога што земља није била обрађивана. Приликом копања, на дубини од 2,5 м., наишли су на нове рушевине: остатке смећа, посућа и чађи. Ова новооткривена култура, која је била прекривена глином дебљине 2 м., може се односити једино на време пре потопа. Описујући овај догађај Зенон Косидовски каже: „Потоп који је иза себе оставио такве трагове, није могао бити обична природна појава. Сигурно је то била катаклизма невиђених размера, с последицама трагичним за цео живот у природи“¹¹). По истом научнику дебљина воде морала је бити близу 8 метара, и обухватала је пространство од Ирачке пустиње до подгорја Елана, и од Вавилона до Персијског залива¹²). На основу пак сумерског и халдејског предања поплава није била свеопштег него локалног карактера, при чему ограничавају потоп на подручје између река Еуфрата и Тигра¹³). Археолог Вули прецизира чак и димензије потопа: 630 км. (северозападно од Персијског залива) укупне ширине, и 160 км. у укупној дужини¹⁴), да би на крају закључио: „то је био само један локални догађај“¹⁵). Међутим, у Вулијевим археолошким истраживањима не види се да ли је било и других земаља, које су биле насељене народима, с обзиром да се његова истраживања ограничавају само на Ур Халдејски. Истовремено, ова Вулијева открића одгонетнула су једну велику загонетку Божјег дела. Наиме, док су многи сматрали обичном бајком свеопшти потоп, Вули је потврдио још једну истину — да је потоп истинити догађај и да се његово казивање умногоме слаже са библијским казивањем. По његовом казивању потоп се десио на 4.000 година пре Христа¹⁶).

Бог који промишља о својим слугама, постарао се за праведног Ноја и његову породицу на тај начин што му је саопштио и обећао спасење од потопа. Ноје добија од Бога наређење да начини лађу. Дрво за изградњу лађе сам Бог је одредио; то је дрво гофер, или код нас — олеандер, а расте само поред реке Еуфрата.¹⁷) И стари Феничани су израђивали бродове од овог дрвета. Материју којом је лађа била премазана, да не би пропуштала воду, библијски писац назива „кофер“ (= смоласта материја). Библија нас обавештава како сам Бог одређује димензије лађи: дужина 300 лаката, тј. 156 м., висока 30 лаката, тј. 15,5 м., и ширина 50 лаката, тј. 26 метара¹⁸). На основу ових мера обим лађе је био велики, а цела лађа је била подељена на три спрата. Лађа је имала кров, што није било уобичајена појава при изградњи лађа. После изградње лађе, на којој је радило више Нојевих слугу, који су се можда заједно с њим спасли, а о чему нам Библија ништа не гово-

¹¹ З. Косидовски, Кад је сунце било бог, Београд 1979, 70.

¹² Исто 70.

¹³ В. Келер, исто, 39—40.

¹⁴ Исто 39.

¹⁵ Исто 39.

¹⁶ Исто 40.

¹⁷ Исто 40.

¹⁸ А. Ребић, исто, 230.

ри.¹⁹⁾ Бог склапа савез с Нојем (1. Мојс. 6, 18), и оно је истовремено први савез Бога са човеком. Код древних блиско-источних народа реч „савез“ значи узајамни уговор о заштити и обавези двеју страна. Касније у Библији видимо да Бог склапа савез са Аврамом (1. Мојс. 12. гл.) и другим старозаветним праведницима. Разлика између осталих савеза и савеза Бога са Нојем је та да је Ноје био богобојазнив, и Бог га је тиме наградио што је с њим склопио савез и обећао да он и његова породица неће погинути. Поред своје породице Ноје је, по заповести Божјој, увео у лађу и по један пар од свих нечистих животиња, и по седам пари од чистих животиња.²⁰ Последњи у лађу улази Ноје, а Бог за њим затвара врата од лађе. Овде видимо антропоморфизам, где се Богу приписује својство човека. Надоласком обилне воде у висину од 15 лаката изнад брежуљака, лађа је била подигнута са земље. И пошто вода опадаше „после сто и педесет дана“, устави се ковчег на планини Арарату (1. Мојс. 8, 3—4). Арарат се данас налази на тремеђи Турске, Ирана и Русије. Његов врх покривен је вечитим снегом и ледом, а достиже висину од 5.156 м. Због тог посебног значаја за библијску науку Арарат је често био у жижи интересовања за многе научнике света. Многи су желели да открију и пронађу Нојев ковчег. Ипак, зна се да се људи нису пели на Арарат за последњих 700 година пре Христа²¹⁾. Једино су, по предању, неки житељи Јерменије (из места Бајзита) ишли да са старе бродске олупине састружу мало смоле, да би направили амајлије које доносе срећу²²⁾.

Тек у XIX в. предузети су озбиљнији подухвати да се пронађе Нојег ковчег. Тако један турски експедициони извештај из 1833. г. говори о Нојевом ковчегу и о дрвеном бродском прамцу који у летње дане штрчи из јужног глечера Арарата²³⁾. Један, пак, други, каснији извештај, који је објављен у „Чикаго трибуну“ 13. августа 1883. г. говори нам о поновној, другој турској експедицији која је открила остатке Нојевог ковчега. С Турцима се налазио и један Енглез који је читао Библију и добро познавао библијске догађаје. Он је запазио да је лађа направљена од дрвета олеандера, које расте само у равници поред Еуфрата, да је била подељена на више преграда и да је била пуна леда. Он је тада тврдио да је дужина снегом и ледом затрпане лађе била 300 лаката²⁴⁾. Такође је и један изненадни земљотрес, исте 1883. године, умногоме допринео откривању и проналаску Нојевог ковчега. Међутим, тек је једна руска експедиција, уочи револуције 1917 г., дошла до најпотпунијих сазнања о овом догађају и Нојевом ковчегу. По њиховом извештају Нојев ковчег је овако изгледао: „Барка се са-

¹⁹ N. N. The Rediscovery of Noah's Ark, Christian Digest of September, London 1949, 2.

²⁰ Стари источни народи, особито из Азије, сматрали су неке животиње нечистим, нпр. свињу, јер је преносила губу, стога се она по Корану не једе. Неке су пак животиње сматране за божанства, зато и оне нису употребљаване за исхрану.

²¹ N. N. The Rediscovery of Noah's Ark, 3.

²² Исто 3.

²³ В. Келер, Ibid. 47.

²⁴ N. N. The Rediscovery of Noah's Ark, 2.

стојала из стотина малих соба, а неке од њих су биле веома простране, са високим сводом. Необично велике собе имале су греде, од којих су неке биле две стопе дебеле, направљене да држе животиње много веће од слонова. Остале собе су такође биле обложене низом кавеза, нешто слично данашњим кавезима, који се могу видети на сајмовима животиња, с том разликом што су уместо жице имали низове малих гвоздених шипки спреда. Све је било премазано дебелим слојем смоласте боје.²⁵⁾

После открића Нојевог ковчега капетан ваздухопловства Владимир Росковицки поднео је извештај руској влади. Пошто је овај не свакидашњи извештај изазвао велико интересовање, руски цар Николај II послао је две специјалне групе војника, да из два правца дођу до саме лађе. Две недеље 150 војника напорно су пробијали пут до лађе. Иста експедиција пронашла је на врху планине, изнад лађе изгореле остатке греда, које су недостајале на једној страни лађе. Изгледа да су ове греде биле пренете до врха планине и употребљене за градњу малог олтара у којем се налазило грубо камено огњиште, слично онаквима која су Јевреји користили за жртвовање. Греде су биле угљенисане, вероватно од удара грома или ватре.²⁶⁾ С обзиром да су власт у Русији, после револуције, преузели бољшевици, откриће ове научне експедиције није представљало неку вредност. Штавише било је покушаја, услед антирелигиозне пропаганде, од стране бољшевика, да се ово откриће Нојевог ковчега преда забораву. Међутим, интересантна је изјава чланова царске експедиције која гласи: „Ми, Белоруси, из ваздушне флоте који се спасосмо кроз Јерменију, сва четворица смо дошли у Америку, где можемо да живимо слободно, упразљајући се по доброј старој Библији, у чију смо се истинитост сами уверили, мада фантастично звучи потоп света!“²⁷⁾ Овакве изјаве „својих некадашњих људи“ Москви нису ишле у прилог. Стога је 13. априла 1949. г. извештач „Асошијетедпреса“ из Москве пренео „званични протест“, тј. неслагање совјетске власти због свега овога, јер није ишло у прилог безбожничкој власти откриће које потврђује истинитост Библије.²⁸⁾ Ово је тим пре разумљиво, јер је откриће Нојевог ковчега наишло на велико интересовање на Западу и уопште у целом свету (мада је потекло из саме Русије!?). Тако су, да би се уверили у истинитост ових тврђења, многи научници кренули у потрагу за Нојевим ковчегом.

Године 1951. др Смит 12 дана узалудно трага, са 14 пратилаца, по снежном и залеђеном Арарату, да би на крају изјавио: „Ако и нисмо наишли на траг Нојеве барке, ипак је моје поверење у библијско казивање о потопу још више појачано“²⁹⁾. Такође је и млади француски истраживач, Жан де Рике, подстакнут др Смитом, кренуо 1952. на Арарат, али, на жалост, вратио се необављена посла. Међутим, његов земљак Навара (Fernand Navarra) имао је више среће. Он је 6. јула 1955. г. на врху планине, у леденим и снежним масама, пронашао три

²⁵ Исто 2.

²⁶ Исто 2.

²⁷ Исто 2.

²⁸ Исто 3.

²⁹ В. Келер, Ibid. 48.

комада једне дрвене греде, чија се старост одређује најмање на 5.000 година. На жалост, до сада нико није поуздано потврдио да ли се овде заиста ради о сачуваним остацима Нојевог ковчега. Ова истраживачка експедиција истовремено је и последња експедиција која је кренула на испитивање Арарата.³⁰⁾

Ипак — није последња! Наиме, док је писан овај рад „Политика“ је 30. августа 1984. г. на стр. 3, у рубрици „Људи и догађаји“, објавила краћи чланак (са 1 фотографијом у прилогу) под насловом „Потрага за Нојевим ковчегом“. Према овој вести из „Политике“, а на основу извештаја из Анкаре (Турска) последњу експедицију, ових дана, на планину Агри (тј. некадашњи Арарат) предводио је Џемс Ервин, познати амерички астронаут, који је био и члан експедиције америчких астронаута на Месец. И тако „он је обавио истраживање (по трећи пут и вратио се без резултата), али с надом да ће следећи пут успети да открије Нојев ковчег“.

Што се пак тиче саме тежине лађе „поморски архитекти који су израчунали депласман лађе, на основу спецификације из Библије, кажу да је била тешка између 30.000 и 40.000 тона, велика као већина путничких бродова данас“³¹⁾.

У 8. гл. књиге Постања говори се о начину на који је Ноје сазнао да се вода повукла и да је земља сува. Ноје шаље гаврана, но он се ускоро вратио у ковчег (ст. 7). Касније три пута пушта голубицу (ст. 8). Тек трећег пута голубица доноси маслинову гранчицу, као знак да је земља постала сува (ст. 11). Познато је у морепловству да је слање птица коришћено ради оријентације да ли је близу копно. Од Ноја па до данас голуб и гранчица симболишу мир у васцелом роду људском. Измирење Бога и човека, благодарност Нојева Богу за избављење себе и своје породице, манифестују се кроз жртву коју приноси „од чистих животиња“ (ст. 20). Бог прима Нојеву жртву и склапа с њим савез; отуда је Ноје „други (стварозаветни) Адам“. Стога Бог и Ноју даје заповест и свој благослов: „Рађајте се и множите се и напуните земљу“ (1. Мојс. 9, 1). Бог благосиља животиње, а затим обећава да неће више проклињати земљу због неваљалства људи, нити убијати све живо (Мојс. 8, 21). Због греха све се сада изменило. Цела природа сада жали и испашта. Животиње које су некада прилазиле Адаму, сада беже од Ноја. Човек ће убијати животиње, и оне њега. Рај на земљи изгубљен је једном за свагда. Зато Бог даје обећање једног другог раја, и то „кад наступи ново небо и нова земља“ (Откр. 21, 1). Бог забрањује убиство човека (1. Мојс. 9, 6). Једини господар човека је његов Творац — Господ Бог. Бог ствара савез с Нојем да неће бити више потопа, и као знак тога даје дугу. Дуга је, по тумачењу св. Јована Златоустог, знак кога ми гледајући не треба да се плашимо никакве опасности, већ да се тог часа сетимо Божјег обећања³²⁾. Дуга као знак измирења, прасликује Господа Исуса Христа, главног измиритеља Бога с људима. Савез, који склапа Ноје, у ствари је праслика других савеза (нпр. са

³⁰ Исто 48.

³¹ N. N. The Rediscovery of Noah's Ark, 3.

³² Св. Јован Златоусти, Беседа 28. на књ. Битија (на руском јез.), т. 4, књ. 1, СПетербург 1898, 288.

Аврамом и другим патријарсима у Израиљу), док су пак сви савези заједно — праслика једног новог савеза Бога са човеком, запечаћеног Крвљу Господа Исуса Христа, „чијом се раном ми исцелисмо“ (Ис. 53. гл.).

У целом догађају потопа за време Ноја видимо праслике: Ноје прасликује Христа (вером и надом — Јевр. 11, 7), Нојева лађа — Цркву Христову, а сам потоп — св. тајну крштења (1. Петр. 3, 18—21). Лађа спасава Ноја и његову породицу од телесне смрти, а св. тајном крштења — од духовне смрти. Св. Кипријан каже за Нојеву лађу: „Као што се није могао спасти онај који се налазио изван Нојеве лађе, тако се не може спасти ни онај који својом властитом кривицом остаје изван Цркве“³³).

Потоп се урезао дубоко у сећање многих поколења. Код народа најразноврснијих раса налазимо различита предања о ужасном катастрофалном потопу. Код неких народа потоп се често назива „греховним потопом“, или „великим потопом“. До сада је у народима познато око 40 разних предања о потопу света.³⁴) Узгред и литература о потопу и Нојевом ковчегу веома је обимна; има 80.000 дела на 72 језика која говоре о потопу, од којих 70.000 дела спомињу Нојев ковчег.³⁵)

Од свих предања која се спомињу у литератури и упоређују са библијским описом потопа, најближи је *Еп о Гилгамешу*. Он је састављен из триста строфа од по четири стиха, урезан у 12 масивних глинастих таблица, а говори о легендарном цару Гилгамешу. *Еп* је пронађен у библиотеци града Ниневије.³⁶) Рукописи ове библиотеке пренети су у Британски музеј. Благодарјеи Џорџу Смиту, који је дешифровао ове рукописе, зна се да је *еп* написан на акадском језику, који је био дворски језик краља Асуробанипала.³⁷) Поједини научници приписују *еп* вавилонском краљу Хамурабију³⁸). Касније се испоставило да *еп* припада свим великим државама старог истока. Првобитни текст потиче од Сумераца, и то оног народа чија се метропола налази где и Ур Халдејски.

Стари град Сурипак, који се налазио на обали Еуфрата, богови су решили да униште великом буром. Главне личности *епа* су: *Гилгамеш*, који се кренуо на дуг пут своје претку *Утнапиштиму*, да га пита за „тајну живота“; пре пуштања потопа, богови се саветују међу собом, а председавајући је био Бог Еа. *Утнапиштим* је био поштовалац бога Еа, зато он њему заповеда: „Чочече из Сурипака, сине Убаратутов, сруши своју кућу, сагради једну лађу и напусти богатство. Презри благо и имање, спаси живот! Унеси у лађу све врсте живог семена. А

³³ А. Ребић, нав. дело 241.

³⁴ Р. Јосић, *Праотац Ноје и стара предања о потопу*, Београд 1934, 12. (Сеперат из „Светосавља“, св. 1, год. III).

³⁵ В. Келер, нав. дело 48.

³⁶ Ову библиотеку је саградио краљ Асуробанипал у VII веку пре Христа, изнад обале Тигра.

³⁷ Н. Н. Нови подаци асирологије о светском потопу (превео с руск. П. Весин), Српски сион, бр. 52, год V, Срем. Карловци 1895, 850—851.

³⁸ Р. Јосић, нав. дело 7.

лађу треба да саградиш, њене димензије нека буду тачно измерене.³⁹⁾ По његовом наређењу Утнапштим је поступио, саградио лађу од шест оделења, једно над другим, замазао смолом споља и изнутра, принео жртву боговима, метнуо све што му је потребно за живот у лађу, и поверио је крманошу Буцур Биљу⁴⁰⁾.

Личност Утнапштимова потпуно се поклапа с Нојем. Лађа је грађена по заповести бога Еа, као што је и Бог заповедио Ноју. Утнапштим уводи у лађу своју породицу и племе, животиње пољске и сву стоку, све звериње, ушао је у лађу и закључао врата. Такође је и Ноје увео целу своју породицу и све што му је Бог заповедио. Утнапштимово причање о бури и ветру, који су се десили за време његово, одговара месту где се и сам потоп десио. О томе сведочи и научник Вернер Келер кад каже: „Данас, међутим, знамо да је 134. стих 11. таблице Епа о Гилгамешу имао за основу извештај једног очевица. Само човек који је лично посматрао страхоту катастрофе, могао је да ту катастрофу и опише тако верно и упечатљиво“⁴¹⁾. У опису епа каже се да је Утнапштим отворио прозор када се лађа зауставила, на брду Нисир — а код Ноја на Арарату — које се, по неким описима из старовавилонског клинастог текста, налази између Тигра и доњег тока реке Заб. Око издања овог епа доста се потрудио базелски професор Карло Шмит.⁴²⁾

Поред наведених сличности 11. таблице епа о Гилгамешу, када се упореди са текстом Библије, постоји и разлика међу њима. Најбитнија разлика је та што еп о Гилгамешу нема никакву моралну поуку, док је у Библији — најглавнија морална поука (нпр. поука: Свако неваљалство, безакоње и грех не пролазе без казне, и сл.).

Код Вавилонца такође је познато предање о потопу. Жрец Верос забележио је код Вавилонца једну причу, која овако гласи. Десети краљ Вавилона био је Ксизут. Њему се у сну јавио бог Вал (код Грка — Хронос) и саопштио му да је наумио да потопом уништи свет. Наредио му је да запише све науке и вештине, и закопа их у сунчани град Сипар. Такође му је заповедио да направи лађу и узме са собом храну, пиће и животиње, и заједно са својом родбином и ближњима да уђе у лађу. Ако га ко пита куда иде да каже: „Идем боговима да их молим за добро људи“. И тако је краљ Ксизут послушао бога Вала, направио лађу која је била 925 м. дугачка, а широка — 2 стадије (тј. 356 м.). Потоп је настао, и после извесног времена (не зна се тачно колико је трајао) Ксизут је пустио птицу из лађе, али птица се вратила јер није наишла на сухо место. Кад је поново пустио птице, оне су се вратиле с траговима муља на ногама. А кад је пустио птице трећи пут — више му се нису вратиле. Краљ је после овога отворио прозор и изашао заједно са својом женом, ћерком и кормиларем, направио олтар и принео жртву боговима. После жртвовања нестало га је заједно са пратњом. Када остали видеше да се не враћа, искрцаше се и они и

³⁹⁾ В. Келер, Исто 42.

⁴⁰⁾ Н. Н. Нови подаци асирологије о светском потопу, 850—851.

⁴¹⁾ В. Келер, Исто 45.

⁴²⁾ Н. Н. Нови подаци асирологије о светском потопу, 850—851; В. Келер, Исто 46.

почеше га гражити, али га не нађоше. Удостојили су се само његовог гласа који им говораше: „Поштујте богове, јер ја примих награду за своју побожност тиме што ћу с њима живети. Са мношћом су и моја жена, ћерка и кормилар“.⁴³ Затим им је заповедио да оду у Вавилон и изваде закопане списе у Сипару, и предају их свету. Све ово послушали су његови сапутници, и још су сазнали да се од сада они налазе у земљи Јерменији. Крај ове приче поклапа се са научним открићима, јер се брдо Арарат налази у Јерменској земљи (која данас улази у састав СССР-а).⁴⁴

Такође је и код Асираца сачувано предање о потопу. У причи о Игдубару (= Нимроду), која је сачувана на таблицама са клинастим текстом, говори се како је Игдубар био у рају код свог претка Хасисадра, који се спасао од потопа. Управо овоме Хасисадру било је наређено да направи лађу дугу 600 лаката, и широку — 60 лаката. Лађа је била заливена смолом, и то споља и изнутра. Са собом је Хасисадра узео: људе, животиње, ковчег са жртвама и доста јела и пића. Киша је падала шест дана, а „седмог дана престала је бура, људи беху уништени, а лешеви су пловили водом. Лађа је однесена у земљу Низир, и зауставила се на истоименом брду. Истога дана пусти Хасисадра најпре голуба, а затим ласту, који се повратише, и напослетку — гаврана, који више не дође. Тада испусти животиње из лађе, проли један сандук масти — подиже олтар и принесе жртву.“⁴⁵) Ова прича завршава се тиме како су се богови скупили на Хасисадрову жртву као муве.

Стари Персијанци, који су живели у планинским пределима Ирана, имају предање о потопу које је доста измењено и дотерано, у поређењу са Библијом. Бог воде — Таштер — победио је злу змију (тј. грех). Киша је падала 30 дана и 30 ноћи, тако да је вода била достигла висину човечјег раста. Бог Ахурамазда открио је праоцу Јими да ће наступити велика зима, и наредио му да огради један велики врт чврстим зидовима, који ће имати врата и један прозор.⁴⁶)

Индијци у свом предању о потопу имају неколико варијанти. По једној — неки џин је украо свете књиге — „веде“, те је свет због тога постао безбожан. Бог Вишну долази на земљу у облику рибе да избави свете књиге и добре људе. Том приликом Вишну је саопштио краљу Ману потоп. „За седам дана сва три дела света (вероватно Европа, Азија и Африка) утонуће под океаном смрти“.⁴⁷) Стога бог Вишну шаље Мануу лађу по најстаријој варијанти прелања о потопу, сам Ману гради лађу по савету бога Бrame), у коју се он склања са седмолицом мудраца (пророка брамана). Још му заповеда да унесе у лађу по један пар неразумних животиња и семена сваке врсте. Змија ће по-

⁴³ К. (Н. Н.), Приче о потопу код разних народа, Српски сион, бр. 21, год. IV, Нови Сад 1894, 329.

⁴⁴ Исто 329.

⁴⁵ Исто 329.

⁴⁶ Р. Јосић, Ibid. 10.

⁴⁷ К. (Н. Н.), Приче о потопу..., Српски Сион, бр. 22, год. IV, Нови Сад 1894, 344.

кушати да преврне лађу, али он треба да је привеже за рог Божји.⁴⁸⁾ Бура је покренула лађу, бог се појавио у облику рибе која је имала рог, за који је била привезана лађа. После престанка буре бог је погубио цина и повратио свете књиге. Као што видимо, и по овом предању у лађу је ушло и било спасено осморо људи, као и код Ноја. Постоје и друге варијанте овог предања о потопу, сличне овој, које се налазе у многим старим индијским књигама.

Код *Кинеза* прича о потопу умногоме је слична библијском казивању. Свете књиге („канонске“) говоре о потопу као јединитом катастрофалном догађају, који се десио за време цара Јоа-а и народног хероја Ји-а. Потоп се десио на 2.400 година пре Христа. Он је покрио водом сва брда и брежуљке. У светим књигама (Шу-Кин) говори се како су ова двојица почели да саде виноград од кога су правили алкохолна пића. Чак је херој Ји проклео једног, кад му је донео слатко вино.⁴⁹⁾ Слично овоме проклетству и у Библији је описано проклетство Хамовог потомства од стране Ноја (1. Мојс. 9, 20—25).

И код *Грка* скоро свако племе има своју причу о потопу. Од свих прича настала је касније једна заједничка прича или предање о потопу. Бог Зевс реши једном да уништи овај свет. Стога по заповести свога оца бога Прометеја побожни Девкалијон направио је ковчег и снабдео се са свим намирницама потребним за живот. Укрцао се са својом женом Пирхом у ковчег, после чега су 9 дана и ноћи лутали и зауставили се на брду Парносу, где су се искрцали и принели богу Зевсу жртву. Зевс је примио жртву, одобровољио се и послао им Меркура, да посредством њега измоле неку милост од бога. Они су затражили људе, а Зевс им је на то одговорио да кости своје матере бацају преко себе. Девкалион је то протумачио да ће то бити камење које сачињава кости земље, а земља — мајку. Из камења које је Девкалион бацао постали су људи, из Пирхиновог камења — жене⁵⁰⁾

Такође се и код *Камчадолаца* сачувало предање о потопу, по ком су се људи спасли на једном сплаву, који се после потопа зауставио на једном брду чије име није познато.⁵¹⁾

И *Литванци* имају своју причу о потопу. Бог Прамзим погледао је кроз прозор небески и јако се разгневио на неваљали свет. Стога је послао два цина — Ванду и Веју (воду и ватру), који су за 20 дана и ноћи опустошили и уништили све живо. Једући небеске орахе, тај призор је посматрао бог Прамзим, и нехотице је испустио једну љуску (од ораха) која је пала на највише брдо на земљи, на ком се, бежећи од потопа, беху скупиле животиње и неколико људи. Сви су се укрцали у ту орахову љуску, а кад је потоп прошао, искрцали су се и раширили по земљи. Само је један пар остао на том месту и од њега, наводно, потичу Литванци. Овом остарелом и тужном пару бог Прамзис је послао утешитеља — дугу, и рекао им да прескачу преко костију земље.

⁴⁸ Р. Јосић, Ibid. 9.

⁴⁹ Исто 8.

⁵⁰ К. (Н. Н.), Приче о потопу..., Српски Сион, бр. 21, год. IV, Нови Сад 1894, 344.

⁵¹ Исто 344.

Девет пута су прескочили и створило се 9 пари људи, који су опет, наводно, преци седам литванских племена.⁵²⁾

Међутим, по предању о потопу, сачуваном на Гренланду, земља се преврнула као чамац, сви су се људи подавили, само је један човек остао у животу. Он је ударио палцем о земљу и тако створио себи жену. Од овога пара намножио се цео свет. Сачувало се такође предање да је прва жена пре потопа створена од палца човековог.⁵³⁾

И код американских Индијанаца свако племе има своју причу о потопу. Једна од тих прича овако гласи. Пратотац Чепивих живео је крај неког мореуза и једном је забранио риболов. Рибе су се толико намножиле да се вода из тог мореуза разлила и поплавила целу земљу. Стога је Чепивих, заједно са својом породицом и свим врстама животиња, ушао у чамац и доста је лутао, налазећи се у њему. Најпре је послао бобра, не би ли нашао суху земљу. Но он се удави. Онда је послао Бизамског пацова, који је после дужег лутања донео са собом трагове земље. Чепивих је од те земље направио грудву, бацио у воду и постало је острво. Он се на њега искрцао и тако спасао од потопа себе и своју породицу.⁵⁴⁾

И Мексиканци имају неколико својих прича о потопу. По једној од њих — бог је у почетку створио човека и жену од земље, али кад су се једном купали у води, изгубили су свој првобитни лик. Бог им је повратио лик, али је унео у њихова тела и метал. Потомци су им били бзбрижни, те их је бог уништио потопом. Само се свештеник Тезби спасао од потопа у дрвеном ковчегу са женом. Са собом је имао све врсте животиња и свакојаког семења. Прво је из ковчега пустио гаврана, а касније и друге птице, од који се само мала колибра вратила и у кљуну донела гранчицу. И на крају, није без интереса ни прича или предање о потопу, које постоји код Перуанаца. Њихов краљ Инка Мако Капак, са женом Манка Елом, дошао је у њихову земљу одмах после потопа, и то са острва Тити-Кака, које је прво сунцем озарено. Међутим, по једној њиховој другој причи, после потопа из земље је изашло 4 човека и 4 жене, а једном човеку било је име Мако Капак. Као што видимо и по овом предању спасено је од потопа осморо људи; дакле, исти број као и у Библији.

Сличност ових прича, у којима се садрже ванбиблијска сведочанства о потопу, са библијским казивањем — лако се да уочити. Скоро у свакој од ових прича и предања наилазимо на Нојеву личност, само под разним именима (нпр. код Вавилонаца „Ксизут“, Асираца „Хаси-адра“ итд.).

На основу свега до сада реченог можемо извући следећи закључак. Сва ова предања, ванбиблијска сведочанства о потопу, углавном се слажу у следећем: Код већине народа потоп је последица греха или неваљалства људи, скоро сви народи избављају се у ковчегу или лађи, која се обично зауставља на брду. Весници који се шаљу после попла-

⁵² Исто 344.

⁵³ Исто 344.

⁵⁴ Исто 344.

ве најчешће су птице или животиње. Приноси се жртва и спомиње се дуга. Сачувана предања скоро код свих народа јасно нам сведоче да су библијска сведочења и догађаји истинити, а о чему нас у најновије време обавештава археологија, етнологија и географија. Тако научник Вернер Келер у својој књизи „Библија је у праву“ каже: „Ужасан догађај се, међутим, морао десити у једно доба, када су га мисаона бића доживела, преживела и вест о њему предала поколењима“.⁵⁵⁾ Говорећи о праоцу Ноју у старим предањима о потопу, професор Јосић изводи овакав закључак: „Прапредање о једном истинитом потопу, који се десио у оној земљи где су некада у прадавнини, не само оци јеврејског народа него и праоци свих народа целога човечанства, живели у Месопотамији.“⁵⁶⁾

Колевка целог човечанства не може друга да буде него Месопотамија, земља која је једина била насељена народом пре потопа. Заједница људи од потопа до расељења оставила је дубок траг о истинитом догађају потопа, али је стицајем разних историјских прилика дошло до измене предања, што је истовремено и главна разлика између постојећих сачуваних ванбиблијских предања и истинитог библијског описа потопа. Остаје нам да на крају дамо одговор на питање: Да ли је потоп био свеопшти или само локалног карактера?

— У Библији се нигде не спомиње да је потоп обухватио целу земљу. Такође нам Библија ништа не говори ни о томе да ли је цела земља била насељена људима пре потопа. Једино је у 4. ст. 7. главе књиге Постања речено да ће Господ „истребити са земље свако тело живо, које је створио“. Највероватније да је Месопотамија са широм околином била тада једина земља у којој су живели људи. С обзиром да је праведни Ноје био десети старозаветни патријарх од стварања првог човека, није прошло много времена од Адама до Ноја (да би се људи могли размножити по читавој земљи). У ствари људи се пре потопа нису ни расељавали, а што је учињено тек после зидања вавилонске куле, после „пометње језика“, како нам сведочи Библија (1. књ. Мојс. 11. гл.). Дакле, кад се говори о потопу, не сме се упоређивати географија са етнографијом. Уосталом, научници новијих времена, као и тумачи Св. писма, мишљења су да је потоп покрио сву тада насељену земљу.⁵⁷⁾ Оваквог мишљења, које преовлађује од XVII века, тим пре треба се држати, јер Црква није одредила догмат вере о потопу.

⁵⁵ В. Келер, Ibid. 34.

⁵⁶ Р. Јосић, Ibid. 8.

⁵⁷ С. М. Веселиновић, Лекције из Светога писма, Београд 1908, 81.

S u m m a r y

George Traikovich

BIBLICAL AND NON-BIBLICAL PROOFS ABOUT THE FLOOD

Intrigued by many attempts to rediscover the Noah's Ark, the author presents a short survey of Biblical and non-Biblical written traditions *proving* the historicity of the Flood, supposedly limited over Mesopotamia, which was the inhabited world of those days.